

Bir Kitap ve Düşündürdükleri

Veya

Türk Parömiyolojisi Üzerine Yunan Düşünceleri

Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Bilhassa bilimsel çalışmalarda, konuya önyargısız bir tutumla yaklaşmak, elde edilecek sonuçların sağlıklı olması bakımından çok önemlidir. Diğer taraftan, zaten doğru (?) olduğuna katı olarak inanılan hükümlerin güya bilimsel metotlarla ispata kalkışılması da, skolastik düşüncenin başka platformlarda yaşatılmasmdan başka bir şey değildir. Bu yazımızda, Avrupa ülkelerinin halk kültürü ile ilgilenen enstitü ve kurumlarına bilhassa gönderilen ve benim, Alman Halk Türküsü Arşivi'nde görme fırsatı bulduğum bir kitaptan söz edeceğiz. Arşivci Sn. Dr. Jürgen Dittmar, «Türk ve Yunan atasözlerini karşılaştıran bir eser aldık, görmemizde yarar var.» deyince, gerçekten sevinmiştim. Ve sanıyorum, ilk cümlelerim uğradığım hayal kırıklığını yeterince anlatıyor.

Kitap, 164 sayfa olup esas itibariyle üç bölümden meydana gelmektedir: Atasözlerinin önemini ve her iki milletin ha-

yatındaki yerini kapsayan giriş bölümü (S. 15-39); Türklerin, Yunanlılar ve genel olarak farklı dinden olan insanlar hakkındaki sözlerini (s. 45-110) ve Yunanlıların, Türkler hakkında kullandığı deyiş ve atasözlerini konu alan (s. 111-132) iki ana bölüm. Daha sonra, beş-altı sayfa olmak üzere İngilizce ve Almanca verilmiş özetleri, Türkçe ve Yunanca dizinler takip ediyor.

Yazarın belirttiğine göre, bu çalışmanın esas amacı; «Türklerin politik, diplomatik ve toplumsal davranış kurallarını; dostluğa, savaşa, açlığa, paraya, adalet kavramına ve de Yunanlılara (!) karşı tutum ve düşüncelerini, kendi atasözleri yardımıyla tanımak» gibi «acil bir ihtiyaç» tan (s. 138) doğmuş. Böylece Türk halkının, Yunanistan'la ve diğer ülkelerle ilişkilerinde belirleyici olan karakteristik yanları ortaya çıkacakmış. Paralel olarak Türkler hakkındaki Yunan atasözleri de araştırılmış. Bu araştırmanın (?) niçin atasözleri çerçevesin-

de yapıldığına gelince, yazar, atasözünün Türkler için millî kültürün bir parçası, hatta «Atalarsözü Kurana girmez yanınca gelişir» sözünden hareketle kutsal bir parçası olduğunu belirtmeyi ihmal etmiyor. Ancak yazarın yanlış tavrı bu noktada hakikî atalarsözü ile, Türk insanının günlük hayatın çetrefilli durumları için kullandığı deyimleri birbirinden ayırmayı engelliyor: «Bükemediğin eli öp başına ko» veya «Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler» bunlardan iki örnek. Yazarın görüşünce bunlar da atasözüdür ve Türk zihniyetini en açık bir şekilde yansıtmaktadır (s. 142). Böylece hakiki atalarsözü göz ardı edildikten başka, «Kanı kanla yumazlar, kanı su ile yurlar», «Parayı veren düdüğü çalar» veya «Tok acın halinden bilmez» gibi atasözlerinin Yunan olduğu iddia edilmektedir. Hatta «Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur» gibi Türkçenin özbe öz mal olduğunu haykıran bir söze bile Bizans gölgesi düşürülmek istenmektedir. Tabiatıyla, karşılık olarak seçilen Yunan atasözleri karalayıcı türdendir ve güya «Türkler hakkında obektif bir fikir» (s. 138) vermektedir. Bu (ata)sözleri, yazara göre, Yunanlıların uzun yıllar Türk egemenliği altında geçirdikleri «Efendi-uşak» ilişkisinin hakim olduğu hayat şartlarında doğmuştur, ve Osmanlı devri Türklerinin halk edebiyatına, geleneğine, diline, aile ve toplum hayatına duyulan ilgiden ziyade, zorba olarak görülen Türk unsuru dolayısıyla hicve yönelen Yunan halkının kendini ifade aracı olmuştur; dolayısıyla bu sözler Türk egemenliği süresince Türk zihniyetinin bir yanısı olarak görülebilmiş.

Hemen belirtelim ki, Türk zihniyetinin özellikleri olarak sayılan «para hırsı», «gayri dürüstlük», «duygusallık», «tembellik», «başkalarını çalıştırarak güç sahibi ve yönetici olma isteği» vs. görece kavramlardır, yoruma bağlı olup yerine göre yönetici konumundaki her millet için kullanılabilir; söz gelimi Kıbrıs'taki veya Batı Trakya'daki Türklerle lâıyk görülen muameleleri hangi kelimelerle açıklayabiliriz? Ya da sadece Türklerde olmadığı iddia edilen (s. 141) «gelişme arzusu» sayesinde mi Yunanistan bugünkü çok (?) gelişmiş dü-

zeyine erişmiştir? Atasözlerinden yola çıkıyor görünüp de, günümüz Türk-Yunan ilişkilerini problemlili kılan bölgeler üzerindeki Türk haklarını inkâr etmek (s. 141) hangi hırsın ürünüdür?

Bilhassa şu satırları okuyucularımızın dikkatine sunuyoruz: «Aynı zamanda, örn. diplomatik sebeplerle, bir gayeye ulaşmak veya bir fırsattan yararlanmak söz konusuysa, sabırla beklemek de Türklerin karakterindedir. O zaman pusuya yatarlar, namüsaîit şartlar ortadan kalkıncaya kadar beklerler ve bu arada düşmanlarıyla dost olurlar, haklıların önünde feragatlı, güçlülerin önünde iki kat olurlar. Fakat ne zaman ki isteklerini zorla gerçekleştirmek zamanının geldiğini fark ederler, derhal bütün sevimlilikleri yerini sertliğe bırakır ve daha önce öptükleri eli ısırırlar. Aşağıdaki atasözleri bunu ifade etmektedir: «Baş eğmekle baş ağrımaz (...) Bükemediğin eli öp başına ko (...)» (s. 142). Yapılan yorumun isabetsizliğini ve sözün nereye getirilmek istendiğini bir yana bırakırsak, yukarıdaki karalamada esasen kimin taktiğini buluyoruz? Kitabın da çok iyi bir şekilde gösterdiği gibi, «kör parmağın gözüne» misali, dahası komşu ve mütefik bir ülkeyi sistematik olarak «ısıрма» girişimlerini nasıl tarif edeceğiz? Bütün bu karalama kampanyasına en nihayet bilimi de alet etmek affedilir bir tutum olmamalıdır.

Bilim, ön yargıları pekiştirmek veya yenilerini oluşturmak için insanlığın hizmetinde değildir. Hele «Türk ve Yunan parömiyolojisi üzerine etnolojik düşünceler» gibi masum bir başlık atıp, sadece Türk-antipropagandası yapmak bilimsel düşünceye sığmaz. Kitap görüşümüzce, Almanca özetin başlığının ifade ettiği gibi «Türk atasözleri hakkında Yunan düşünceleri»nden öteye gidememiştir. Gerekli karşılığın, atasözleri araştırmamızca gerçekten bilimsel düzeyde verileceğinden kuşku-muz yoktur.

Paulus Qidiroglou, **Ethnologikoli problématismoi apo tén tourkiké kai tén elleniké paroimiologie** (Türk ve Yunan parömiyolojisi üzerine etnolojik düşünceler), Atina 1987. 164. s.